

տարի ետքը, ինչպէս որ արգէն եղած էր Տրայանոսի օրով:

4. Թէ մասնաւոր թուական մը՝ Մեծ-Հայաստանի Նահագին թուականը, որուն մեկ-նակէտը 1146 է, անտարակոյս Հոկտեմբեր ամսուն, Արտաշէստի մէջ գործածուեցաւ, կոմմոդոսի ժամանակ:

Մ. Շ. ՌԱՐԱՐՈՒ
Անգամ Ակադեմիոյ:

Պարզ: Թարգմ. ՀԱՅԿԱԶՆ ՀԱՊԷՇԵԱՆՅ

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

Ս. ՅԱԿՈՐ

Ք Ձ Գ Ա Յ Ի Ն Հ Ի Ի Ա Ն Գ Ա Ն Ո Յ

(ԸՐՈՒՆԴՈՒՄԻՆԻ)

ԺԲ.

Թ. ՀՈԳԱՐԱՐԱԶՈՒԹԻՒՆ

1884—1888

Քիբէլեան Գրիգոր Ատենապետ
Դաֆթմաննան Հ. Նիկիէ Վ. Միաբան Մխի.
Վիննայ. Խորհրդական
Դարտաշէան Յովհաննէս Ատենադպիր
Հանրման Յակոբ Գանձապետ
Համիլեար Գրիգոր Հաշուակալ

Այս Հոգաբարձութիւնն ալ տարւոյս սկիզբը պաշտօնի անցնելով՝ իր Նախորդին պէս կալուածոց յաւելման եռանդով վառեալ՝ արգիւնաւորել կ'ուզէ 395 օսմ. ոսկին, հասոյթ անցեալ տարի ի նպաստ ընկերանոցիս արուած պարահանդէսին վսեմ. Աջաբան Արիստակէսի Նովանաւորութեան ներքեւ, յաւելով անոր վրայ Հաստատութեան ցիրուցան պզտիկ կալուածոց վաճառումէն գոյացած 280 օսմ. ոսկին: Եւ ըստ այսմ Ապրիլ 20ի Նիսիսին մէջ փլթեղ կ'որոշուի մատրան աւանդաւորներ, որուն վրայ կը գտնուէր Հոգաբարձութեան հին ժողովաւորաշէր, եւ անոր գետնին վրայ կը կառուցուի քարաշէն սուն մը, որ ըստ կարգի կալուածոց տեսրակին 8 թիւը կը կրէ: Այս առթիւ կը շինուի այժմեան աւանդաւորներ, եւ կ'անհետանայ Պէնկիլի գեղը Մէթիլեոն գետեզմանը, որ հին աւանդատան առջեւի բակին մէջ կը գտնուէր: Բայց աստի կը փութան Նաեւ Գարաշէան

Յովհաննէս, Էֆէան Անտոն եւ Հ. Եղիշէ Վ. Է կազմեալ պատուիրակութիւն մը ղրկելու, այս անգամ ալ եւրոպական Նոր ռոճով Հիւանդանոց մը շինելու մտքը, Le Paix Հիւանդանոցը եւ Filantropia Artigiana Երևանոցը, որպէսզի ուսումնասիրեն անոնց շէնքերուն ձեւերը:

Քիբէլեան տարիէ մը կը հեռանայ իր պաշտօնէն ընկերանալու համար իրբեւ (մուշաւիր) խորհրդական իր փեսային Վաստա Պաշայի, Նորնախոր Կուսակալ Լիբանանու առանձնաշնորհ Տեալ գաւառին, որուն տեղը կը փոխանակէ դարձեալ Արիստակէս Էֆ. Աջաբան: Նա որ իր Նախորդ շրջանին մէջ ընկերանոցիս կալուածոց յաւելման մեծ զարկ տուած էր, այս անգամ ալ յառաջդրմութեան մեծ մղում կու տայ Եակորեան վարժարանին, բարձրացնելով ուսմանց ծրագիրը: Դաշնագրութեան կը մանէ Հ. Սերովքէ Վ. Տերովշեան Վիննայի Մխիթարեանին հետ, 1885 փետր. 1էն սկսելով հինգ ու կէս տարի վարժարանիս տեսչութիւնը վարելու պայմանաւ, հանգերմ գասախառութեամբ գերմաներէն լեզուի եւ կրօնագիտութեան, որուն համար պիտի ընդունէր 1000 դահեկան ամսամուշակ: Դաշնագիրը կը կնքուի Տերովշեանի եւ Հոգաբարձուաց մէջ, պայմանաւ որ եթէ ժամանակէն առաջ հրաժարեցնեն, 100 օսմ. ոսկի տուեն, իսկ եթէ Նա հրաժարի, Նոյն գումարին կէտ միայն: Հոգաբարձութեանս լսեւ նապեան ալ ինքնագիր յաւելածով կ'երաշխաւորէ խոստացուած ամսամուշակը, իսկ Ցիկին Հոսիսիմէ Աջաբան կանանց յիմարանոցին վրայ կը բարձրացնէ յարկ մը, որ է սրահ հիւանդ կանանց, պարունակող 14 անկողին, յարակից 6 սենեակներով պառուանց յատուկ: Իսկ շէնքին արեւելեան կողման Քիւն ներքեւ հետեւեալ վերտառութիւնը կը կարգանք.

ՄԱՐԵ ԵՒ ԽԱՄԱՐԱՆ ԶԻՆՆԵՐԱՅ

ՑԻԿԻՆ ԶՈՒԹԱՄԻՆԻ ԱՋԱՐԵԱՆՅ

ԶԻՆՆԵՐԱՅԱՆՅԱՆ ԿԱՆԱՆՅ

ԿԱՆԱՆԻ ԿԱՆԱՆՅ

1885 ԱՊՐԻԼ 15

Նախկին կանանց Հիւանդանոցին մեծագոյն մասը ընդհանուր հանդերձարանի, եւ փոքրագոյն մասն ալ կանանց մաքրանոցին կը յատկացուի:

Այս յաջողութիւններէն եւ կարգադրութիւններէն ետքը Հոգաբարձութիւնը հետեւեալ տեղեկագիրը կ'ուղղէ Ազգ. Վրէ. Ժողովոյն, խմբագրեալ առձկներէն պաշտօնական լեզուաւ,

որուն հայերէն իմաստը հաւատարմաբար կ'ամ-
փոփենք:

Իմաստից եւ գիտութեանց ուսմամբ՝

Անհետ լինին թշուառութիւնք:

Հայ Կաթողիկէից ի Պանկալդի Կ Պոլսոյ
Ս. Թակիր Հիւանդանոցին մէջ Թակիրեան
վարժարանն անուամբ հաստատեալ դպրոցին
գարուս պահանջմանց համաձայն բարեկարգու-
թիւնները՝ այս անգամ Հոգաբարձութեանս
կողմանէ հիմնական կերպով նկատուածեան
առնուած են:

Ազգային ձրի դպրոցի մը ի Կ. Պոլսոյ հինէն
ի վեր գոյութիւնը Թակիրեան վարժարանին
բարեկարգութեանց պէտքը աւելի եւս զգալի
ըրած է:

Եւ իրաւի թշուառութեան անհետա-
ցումը՝ հանրային հարստութենէ կախում ունենա-
լով, հարկ է ծառայարարութեանց եւ վաճառա-
կանութեան նոր միջոցներ ստեղծել, որոց առա-
ջինը մանաւանդ թէ գլխաւորը ուսմունքն է,
զոր կոնաք տարածել միայն դպրոցները դարուս
պահանջմանց համաձայն բարեկարգելով եւ նոր
դպրոցներ հաստատելով: Ասի առէն լուսաւոր
միտքերուն յայտնի ծշմարտութիւն է, որ ապա-
ցոյցի չի կարողոր:

Նկատմամբ այս ծշմարտութեան՝ Հոգա-
բարձութիւնս փութացած է Թակիրեան վար-
ժարանին յառաջդիմութեան համար կարեւոր
միջոցներ ձեռք առնել, եւ պատրաստել յարմար
աշակերտներ Կայսերական դպրոցաց, որ շնոր-
հիւ յառաջդիմասէր վեհափառ ինքնակալին՝
հետզհետէ կը հաստատուին Օսմանեան երկիր-
ներուն մէջ:

Բաց աստի՝ ըստ կապի Գոկտ. Գրիգոր
Անանեանի Տրիստոէի Գիմնազիոնի եւ անկէ
վիեննա բարձրագոյն վարժարանաց աշակերտ
ղրկելու իրաւունքը Թակիրեան վարժարանիս
շնորհուած է: Ուստի վարժարանիս դասերը եւ
ուսմանց ծրագիրն ըստ այնմ պատրաստուած
են, եւ Մէքէլէզը Սուլթանիկէն (Կայսերական
Լիկէոն) դասագիրքերը վարժարանիս մէջ ըն-
դունուած, մանաւանդ թէ բարձր դասերուն
համար նոյն ինքն Յուլթանիէի դասախօսները
կարգուած են: Միայն թէ աշակերտները գի-
շերթիկ ընել, գոնէ անոց մեծամասնութիւնը,
թէեւ օգտակար է, բայց ասոր գործադրու-
թիւնը առ այժմ աննար ըլլալով՝ ապագային
թողուած եւ փորձամանութեամբ միայն գո-
հացուած է: Այս այս էական կէտերը ի նկատի

առնելով՝ խորհրդով ուսուցչութեան փորձառու
անձանց յօրինուած է վարժարանիս կանոնագիրը
եւ ուսմանց ծրագիրը: Ասանկով աշակերտաց
թէ ուսմունքը եւ թէ ապագան բարոյապէս եւ
նիւթապէս երաշխաւորուած պիտի ըլլայ ինչպէս
նաեւ ապաստած արդիւնքը: Այս եւս փոր-
ձառու անձանց տեսութիւնն է: Միայն թէ այս
բարեկարգութեանց յարատեւ եւ անվճար
գործադրութեան համար ուշիմ տեսչի մը հար-
կը տեսնուելով՝ սոյն պաշտօնը վիեննայի Միխ-
թարեաններէն Հ. Սերովըն Ա. Տերվիշեանի
յանձնել պատշաճ համարուեցաւ, ինչպէս նաեւ
ընտիր դասախօսներ իր տրամադրութեան ներ-
քեւ դնել:

Բերա Պանկալդի

Ատենապետ

1 Հոկտեմբեր 1885 Արիստակէս Ազարեան

Ատենադպիր

(Դւ. Պար. Թղ.) Յովհաննէս Գարուշեան

Մինչ Գարուշեան Յովհ. տեղեկագիրս կը
խմբագրէր, Հաճկաբար Գրիգոր վարժարանիս
տեսուչն ալ պարբերաբար խմբագրէր հանդեր-
ձանքներովը կը զբաղէր, որ տեղի ունեցաւ Ս.
Թակիրայ մեծ գաւթին մէջ ի 20 Հոկտ. 1885,
Հանդէսը բացուեցաւ Կայսերական խմբերգով,
զոր կ'անէր երաժշտաց խումբ մը, որուն յա-
ջորդեց Գարուշալ Կարապետ էֆ. ի քանչելի
ներողը: Ներկայ էին Ազարեան Կ. Պատարարը,
Հասարակաց Կրթութեան Նախարարը, բազմա-
թիւ քահանայք եւ երկսեռ ժողովուրդ:

Վերը գրուած տեղեկագիրը կարգաւորով
Ազգ. վարչութիւնը՝ 1885 Նոյ. 14 Թուակիր
նամակաւ կը ղրկէ քննիչ Յաննախումբ մը Թա-
կիրեան վարժարանին, կազմեալ Գոկտ. Յովհէի
Նուրիճեան, Դոկա. Անտոն Սարեան, Կարապետ
Գարուշալ եւ Թովմաս Թերզեան էֆ. ներէ:
Այս քննութիւնը Հոգաբարձուաց ժողովոյն մէջ
ամէնքը կ'ընդունին, բաց ի Գարուշեան Յովհ.
էֆ.է, որ գործոյն անհիմնութիւնները շատ մը
բանաւոր պատճառներով ապացուցանելէ ետքը՝
կ'ընէ, այս քննութիւնը Հոգաբարձութեան պա-
տիւը կ'աղաքուէ, այն աստիճան որ հրաժարելու
ստիպում կը համարիմ զայն գոնէ ինձի համար:
Ի մէջ այլոց կը յաւելու նաեւ, որ քիչ ժամա-
նակ եւս յետագիւլ պէտք էր՝ գոնէ փափա-
կանաւորութեան համար, քանի որ մօտ է մեր պաշ-
տօնավարութեան շրջանին բոլորումը: Եւ իրօք
ալ առարկողը եւ Հանրմեան Թակիր եւ Հաճի-
պեար Գրիգոր էֆ. ներք մօտէ մը կը հրաժարին,
բայց Ազգ. վարչութիւնը չ'ընդունիր, մանաւանդ

ղովերովը միասին կը հաշտուին Ազարեանն Կ. Պատրիարքին հետ պայմանաւ որ Ազգ. Դանուսագրութիւն մը հաստատուի չայ կաթողիկէ Հասարակութեան գործը բարեկարգ վարչութեան համար: Այս պայմանին կը յարեն նաեւ որ Ռեկերեքանի ետեւ գտնուող երկու քարանձէն մեծ տուները, կառուածք աշխատանքին (սենսնէք էջ 93), ըստ առաջնոյն իրենց ձեռքը ձեռն իրեն եկամուտ Եկեղեցւոյ, զորս կը վայելէր 1870էն ի վեր: Ազարեանն Կ. Պատրիարքը կ'ընդունին այս պայմանները իրեն սկզբունք բանալութեան:

Ասոր վրայ երկու կողմանցութենէ կազմեալ առժամայն վարիչ Թանձնախումբ մը կը կարգուի պատրաստելու համար գլխաւորաբար կանոնագրոյն Երազիրը, եւ միանգամայն վարելու Ազգից գործերը մինչեւ ցհաշտութիւն, որ տեղի կ'ունենայ Ազարեանն Կաթողիկոս Պատրիարքին Ս. Յովնան Ոսկերեքեան Եկեղեցին հանդիսաւոր մուտքովը եւ մատուցմամբ Ս. պատարագին զատկին առաջին օրը 1888 Ապրիլ 24:

Հեգիթեան Մկրտիչ էֆ. նամակաւ կը յայտնէ իր խորհուրդը առժամայն վարչութեան թէ՛ Ս. Եակոբ 1400 օսմ. ոսկի ունենալով իր քովը իրեն աւանդ՝ մինչեւ տարւոյս վերջը թէ՛ 300 ոսկի եւս աւելցնէ, կրնայ իբր եկամուտ չորս տուն եւ շինիլ: Դովա. Նուրեման իրեն առջեւ առժամայն վարչութեան եւ իրեն թիշխ Ազգ. Հիւանդանոցի կը հակառակի այս առաջարկին ըսելով՝ թէ պետք է մանաւանդ այս գումարով Անկեղանոցին ներքին վիճակը բարւոյնել, աշխատաց դպրոցը, Հիւանդանոցը, Երմարանոցը եւ որք աղայաց բնակարանը: Ուստի կ'որոշուի Ելմասաղի փողոցին վրայ 500 օսմ. ոսկիով աշխատաց դպրոց մը շինել, եւ անոր քով իրեն եկամուտ չորս տուն, ձեռքածոյն ալ բարւոյնել Անկեղանոցին ներքին վիճակը: Այս որոշումը երբ նամակաւ կը հաղորդուի Նոգարաբնութեան, կը պատասխանէ թէ առաքարկեալ գործը 2070 օսմ. ոսկւոյ կը կարօտի, 370 ոսկւոյ տարբերութիւնը ուսկից հայթայթելու է, որով առժամայն վարչութիւնը իրեն գրքը Նոգարաբնութեան հետ տեղւոյն վրայ քննելու համար իր մէջէն կ'ընտրէ Թանձնախումբ մը կազմեալ յետագայ մեծարգոյ անձինքներէ, որ են Բարձր. Եովհ. էֆ. Սաքըլ, Մեծեպ. Սարգիս Պէյ Տիւլ, Օննիկ Պէյ Մըլըրը, Անտոն Պէյ Սարեան եւ Բէքմէլ Կոմիտաս էֆ: Ասոնց պաշտօն կը տրուի քննել միանգամայն տարեկան ելմանց հաշիւները, զորս Հոգարաբնութիւնը

մատուցած էր ճիշդ այն պահուն, որ իր շրջանը բոլորած եւ Անկեղանոցի հեռանալու վրայ էր. (Դւ. Պարթ. ասն. ՎՋԷ. Ժղլ. Տր. 1): Այս ամէր սակայն հետեւեալք մը չ'ունենար միայն թէ Եակոբեան վարժարանը ուրիշ կերպով կը բարեփոխի, զոր իր տեղը պիտի պատմենք:

Մանուէրեան Մանուկն ալ ներկայանալով առժամայն վարիչ Թանձնախումբին՝ կ'առաջարկէ ի գիտաց Մաղաքաճան Եովսեփոյ, թէ յօժարակամ կ'ուզէ նուիրել Անկեղանոցին Պերայի մեծ ճամբուն վրայ քարաշէն տուն մը, պայմանաւ որ նուէրներկալը կարենայ ուզած անձին փոխանցել, միայն թէ նա ապահովագիր մը տայ իրեն ամէն ամիս 6 օսմ. ոսկի կանոնաւորապէս վճարելու, եւ իր մահունքէ ետքը յիշեալ տունը ուղղակի Անկեղանոցին փոխանցի, եւ այն ատեն իր քրոջ Գաթիկեային 3 օսմ. ոսկի միայն տրուի: Առաջարկս կ'ընդունուի եւ յատենի առժամայն վարիչ Թանձնախումբին հետեւեալ մուհակը կը գրուի:

Պայտը Թահրիրը ունէթ օլ տուր քի Թապալը Տեփէթը Ալիեթէն վէ Երմեան Գաթիկի վրէթէթինտէ Իզէթըլ Մաղաքաճը Եովսեփ էֆենտի պու կրն իրիթպէթըլ Բարձրէք էֆենտի Հազրէթէթի վէ Խոսրէ մէլիթի հիէթի հուզուրուտում վէ Սուրբ Եակոբ Գուգարախանէի մեմուրարընտան Իզէթըլ Տաքթօր Նուրեման Եովսեփ էֆենտին հազըր պուլուսուալը Հայտէ, մէլքիթի Գուգարախանէն 600 ալթը երկւ լիււալը Օսմանի հիյպէ վէ Թէւլեմ իթմը, վէ մէլլալը մէլլալը միւմայիլէյ հուրեման էֆենտի Թարաֆընտան Գուգարախանէ նամընա գապուլ վէ տիլ ու գալը օլունմուլ օլտուղունտան, միւմայիլէյ մաղաքաճը Եովսեփ էֆենտի հայթթում օլտուրում քէնտիթի Գուգարախանէ Թարաֆընտան մահպէմահ ալթըշար լիւալի Օսմանի, վէ Խիւտա նէ քէրտէ միւմայիլէյ հէր Հաք վուըրթիյանէ հէմէրէտի Գաթիկի Հանըմա հայթթում օլտուրում չէհրէ 3 իւլ Օսմանի լիւալը իյթիմ վէ Թէտիթ օլունմանը Գուգարախանէ Թարաֆընտան տէրէհսթի վէ Թահիլտ օլտուղունտան, զիքը օլունման միւմայիլէյ Թարաֆընտան գապուլ օլտուղունտ, վէ պէր վէլէջ պուլա միւմայիլէյ չէ հէմէրէթիկէն չէհրէ Թէտըր Գուգարախանէ օլտուղունտ, մաղըն Թաալիքէ իւլլալ օլունտ հիթ յիւթիկ իւլլէ Թանգիմ, վէ Թարաֆէյթան իյթիմ վէ Թէմհիթ օլունտը Թարաֆէյթի պէյիթնէ Թէալթի օլունտու:

Ասիթանէ Պէյօղլու Դովա. Եովսեփ Նուրեման 1888 Եովսեփ 2/14 8. Կ.

Այս մուհակը ստորագրողին եւ Մաղաքաճան Եովսեփայ մէլ փոխանակուելով՝ վեր-

ընք մուլավազանի մարհայի մը կուգէ Կ. Պա-
տրիարքէն Օգոստ. 11 ի նիստին մէջ, որ կը
արուի նոյնպէս յատենի առժամայ Վրչ. Յան-
ձնախմբին յետագայ ձեւով. —

Ներկայիս կը յայտարարենք թէ 1888 Յու-
լիս 2/12 թուականով Հայ Աթոռիկէ Վարդա-
պետ ժողովոյ նիստին էջ Տօբթօր Նուրիան
ստորագրութիւն մը առած է Մարդագանձան
Յովսէփ էֆ.ին, ստորագրութիւն՝ որով կը
յայտնէ թէ ինք Յովսէփ էֆ.էն 600 մէջ հա-
րիւր Օսմ. ոսկի նուէր (Հէյպէ) ընդունած է յա-
նուն Ս. Յակոբայ Հիւանդանոցին: Այս գործո-
ղութիւնը իրզ գործուած չըլլալով՝ այսինքն
Տօբթօր Նուրիան յիշեալ գումարը ընդունած
չըլլալով՝ իւր առած ստորագրութիւնը ոչ
այժմ եւ ոչ յապագայն բնաւ արժէք չունի եւ
եւ իբր ոչ եղեալ եւ ոչ առեալ համարելի է:
Ի հաստատութիւն այսորիկ ստորագրեմք եւ
կը կնքեմք ներկայ յայտարարութիւնը:

Իւրա Կ. Պալաշ 8. Կ. Վաթէ. Պատրիարք
1888 Օգոստոս 11 Ստեփ. Պետրոս Ժ.

Մարդագանձանի առնը սակայն շատ հին
ըլլալով՝ 50 ոսկոյ նորոգութիւն ընելու եւ
վարձելու որոշում կը արուի առժամայ Վար-
չուկենէն, մինչեւ որ յարմար գնորդ մը գտնուի
եւ ծախուի: Բայց այս որոշման գործադրու-
թիւնը կը մնայ յաջորդ Հոգաբարձութեան:

(Հաստատութիւն) 4. ՆՍԱՀԱՎ Վ. ՍՐԱԳԾԱՆ
Միաբան Ամուսնաւ

ՄԱՅԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Նրաննելոյն Գրիգորի Ստանչեւագործի խաւար ի ծնունդն Զրիստոսի:

Խորհուրդ մեծ եւ քանչեղի տեսանեմք
յայտմ աւուր, եղաւոր. հովիւքն հնչեն յախնչո,
5 տան աւետիս որդւոյ մարդկան. ոչ ի վերին հաւ-
տից բարբառին, եւ ոչ ի գառա խաշանց հնչեն,
այլ ի Բեթղէհէմ՝ քաղաք Գուգէի երգեն զերգո
երկնաւորս. հրեշտակի ի բարեանց գոչեն, եւ
հրեշտակագետք ի ձայնս նուագորանաց. աւրհնեն

1 Փոխադարձ վտահաւթեան թուղթ:

1. Գրիգոր Բի գլխավորութիւնը, Վաթէ Երա-
նէլոյն Գրիգորի Ստանչեւագործի Սրբոյ եղիկակապի
նիստանոցի Գովառ առաքեալ ի ծնունդն Բրիտանի
Աստուծոյ մարդ: — 2. Վ Տովիւք. Վ հնչեն: —
6. Վ հնչեն: — 7. Քի Բեթղէհէմ. Վ ի Բեթղէհէմ: —
8. Վ հնչեն: ... ի բարեանս երգեն: — 9. Վ նուա
գոյց:

10. Զերովեք երկնից եւ փառաւորն սերովեք
որաասոցք: Ամենեքեան առ հասարակ առնեն
տանն ցնծութեան՝ զԱստուած տեսեալ յերկրի եւ
զմարդիկ վերացեալ յերկին: Ներքինք ի բար-
ձունս տեսեալեանք եւ վերինք ի ստորինս մար-
15 գախութիւնեմք. բարեանքն խնարհութեամբ
հանցէ ի բարեունս դիմարհոյ:

Յայտմ աւուր տանք մեծի Բեթղէհէմ
երկնից նմանեցաւ, զի փոխանակ լուսաւոր աստե-
ղաց ընկալաւ զհրեշտակ փառաւորից եւ փոխա-
20 նակ երեւելի արեգականա՝ ընկալաւ զարեգակն
արարութեան:

Յայտմ աւուր ուրախութեան էն Աս-
տուած եկն ի ծնունդ եւ եղեւ որ ինչ չէրն. քան-
զի եր Աստուած եւ եղեւ մարդ, ոչ ընկեալ
25 յԱստուածութենէն եւ ոչ խախտեալ ի բնու-
թենէն. եղեւ մարդ եւ մնաց Աստուած. ոչ
զարգանալով ի մարդկանէ եղեւ Աստուած եւ ոչ
առաքելութեամբ արդաց Ազաւոյ ճակարեալ՝
էլ յաստիճան մեծութեան. այլ քանզի բուն էր,

30 եւ առանց շարժարանաց եղեւ մարմին եւ երեւե-
ցաւ: Աստուած յԱստուծոյ ծնաւ եւ նոյն մարդ
եւ մարմին ի կուսէ: Ի վեր միայն ի միջէ հաւրի,
միածին եւ որդի միոյ եւ ի խնարհոյ՝ միայն եւ ի
միոյ կուսէ, միածին եւ որդի միոյ. եւ զոր աւրի-

35 նակ ի վերին ծննդեանն չիք մուտ եւ տեղի հայ-
հայութեան, զի առանց միջնորդի եւ հաստատոյ
ծնաւ ի հաւրէ անդին եւ անբաժին, նոյնպէս եւ
յերկրորդ ծննդեանն չիք մուտ ամբարշտութեան,
զի առանց սպականութեան ծնաւ պարկեշտան

40 զպարկեշտականն. ոչ Աստուած կարեաց համբ-
րեաց, քանզի Աստուածանայ ծնաւ զԱստուած.
եւ ոչ կոյն զպականութիւն ընկալաւ, քանզի
հոգեպէս ծնաւ զհոգեպէս: Ուստի ոչ վերին
ծնունդն պատմի եւ ոչ՝ որ յետոյս եղեւ քննի,

45 քանզի ոչ առաջինն եղեւ կարեաւր եւ ոչ վե-
րինս աղտեղութեամբ: Եւ զի ծնաւ կոյնս այսաբ-
բիւրեմ. եւ զի ծնաւ ի հաւրէ առանց ժամանա-
կաց՝ հաստատմ. բայց թէ զի՞նչ իցեն հանգա-
մանք ծննդեանն, զայն ոչ լեզուաւ պատմել ուսայ,

10. Վ քերթեք... սերթեք: — 14. Ք ի ներ-
քին: — 15. Ք զի բարեբան: — 17. Ք Բեթղէհէմ.
Վ Բեթղէհէմ: — 18. Ք նմանեցաւ, զփոխեալ: —
19. Ք փառաւորն, կուսեմք իստուած, հմմտ.
“Հանգ. Ամբարշտ, 1911, էջ 250.” — 20. Ք արեւ-
գակն արարութեան. հոս Ք կը կցէ հին տալ յա-
նուած: — 22. Ք երեւ: — 23. Ք ի ծնունդն: Յայտ-
մաւոր Գիտ զայի կն Աստուած եւ եղեւ որ ինչ չէրն: —
26. Վ եւ եղեւ մարդ: — 27—29. Ք ոչ զարգանա-
լով որպէս թէ ի մարդկանէ ոչ եղեւ Աստուած. եւ ոչ
առաքելութեամբ (Վ զառաքելութեամբ) յարգեց Ազա-
ւոյ եւ ճակարակ յաշնանս տերութեան: — 28. Վ
յորդաց Ազաւոյ: — 30—31. “Եւ երեւեցաւ” կը
յայտնէ Բի մէջ ընդարձակ հաստատմ մը (Anal. sacra,
IV, էջ 135, տալ 3—136, տալ 23): — 32. Ք ի կու-
սէն: — 32. Վ ի միոյ հաւրէ: — 33—34. Վ ի խա-
նարհ ի միայնի կուսէ: — 35. Ք ծնունդն: — 38. Ք
երկրորդ, աւելցցի: — 38. Ք ոչ է: — 40. Ք զպար-
կեշտան արար: — 41. Վ ծնաւ Աստուածն. Ք զԱս-
տուած ծնաւ: — 42. Վ կոյնս: — 43. Ք հոգեպէս: —
48. Վ վերին: — 47. Ք գիտեմք: — 47. Վ ծնաւ
Աստուած առանց ժամանակի: — 49. Ք հաստատմ:
— 48—53. Ք զի՞նչ իցէ աւրինակ ծննդեանն զայն ոչ